

Олена Огнєва ,

Олексій Златогорський (Луцьк)

43-й піхотний Охотський полк в історії Луцька*

Усталене з давніх часів прикордонне становище Волині надавало статус стратегічного пункту Луцьку. Через місто проходив шлях на схід у Київ, на південний захід – Балкани. Наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. Луцьк постає як невеличке повітове містечко з багаточисельним гарнізоном. В зазначений період тут перебували штаб 11-ї піхотної дивізії, Ізюмський драгунський (з 1900 р. – гусарський) полк[1], Камчатський[2], Кексгольмський, Якутський, Охотський піхотні полки, 4, 5 і 6 батареї 11-ї артилерійської бригади[3]. Якщо всі перелічені військові частини розквартирувалися у помешканнях приватних домовласників, то Охотський полк, крім того, займав казарми, спеціально відведені містом, зокрема, дві на передмісті Яровиці, одну біля р.Сапалаївки і, безпосередньо, у "древней крепости" – наймовірніше, замку Любарта[4].

У Державному архіві Волинської області у фонді 3 "Луцька міська управа" зберігаються справи про розквартирування Охотського піхотного полку. Документи представлені заявами і контрактами з мешканцями міста про найм у них приміщень, актів про огляд цих приміщень, перепискою керівництва полку з Луцькою міською управою, Луцьким повітовим розпорядним комітетом, списками міських казарм, кошторисами, квитанціями тощо.

За документами Державного архіву Волинської області можна спостерігати як штаб 11 піхотної дивізії турбувався про розміщення воїнів Охотського полку. Якщо для ізюмців і камчатців майже постійно зберігалися помешкання у одних і тих же приватних домовласників, які не завжди

виконували обов'язки контракту по найму приміщення, то охотців їх керівники оберегали від "злих геніїв" міста, де "все не по-людські". Офіцерам надавали кімнати у готелях "Біржевий", "Саксонський", "Гранд-Отель", "Центральний", "Європейський", "Швейцарський", "Бель-Вю", "Волинський", "Паризький" і "Гамбурзький"[5]. І все ж помешкання для нижчих чинів, окрім наданих містом казарм, знімали у мешканців Луцька і його передмість: на Вульці (тепер вул.А.Чехова) у купців Кнехта, Клігера, Деберта, Мойші Йося Болховського, Рувіна Євелевича, Мойші Байча, Ромуальда Макарьського, Ломача, у зубного лікаря Хайта, Шами Баршана, Бейраша Юхта, Нухіма Корула, Мордка Зугера[6]; на Гнідаві у Баргмана, на Красном у Фелікса Піцина[7]. Протягом 1909-1910 рр. комісія, складена з офіцерів Охотського полку і представника Луцької міської управи відмовила Р.Кронштейн, Р.Євелевичу та Шлейхерту у наймі приміщень за незручності останніх[8]. В одному з пояснень у відмові продовження контракту зазначалося: "Дом купца Шлейхерта, занимаемый служащими 6-й роты, находится в крайне загрязненной местности, подвал этого дома наполнен почвенной водой. К прилежающим к нему домам нет отхожих мест. Вода для этой роты берется в реке Стыри, по течению ниже еврейской больницы и других помещений, в них нечистоты и отбросы из которых сплавываются в речку Стырь"[9].

В багатьох документах про розквартирування Охотського полку міститься інформація не тільки з історії розбудови нашого міста, його демографії, а й з історії національних меншин. На деяких контрактах стоїть підпис, виконаний графікою іврита[10].

Під час російсько-японської війни полки Луцького гарнізону були відправлені на позиції, а потім у 1905-1906 рр. повернуто на попередні місця дислокації. Лише Охотський полк збиралися відправити, але таки залишили у місті.

В літературі того часу було досить поширене упереджене та іронічне ставлення до військових. У повісті О.Купріна "Поєдинок" один з героїв (Назанський) – офіцер-філософ, водночас – невинний п'яничка[11]. В оповіданні А.Чехова "Поцілунок" філософом виступає поручик Мерзляков,

якого рахують освіченим офіцером за те, що він завжди читає журнал "Вісник Європи", але один і той самий номер[12].

Таке упереджене ставлення розвінчує згадка у "Автобіографії" Олени Пчілки про перебування її сім'ї у Луцьку: "... члени клубу не робили перешкод при заснуванні українського відділу в бібліотеці..., "Офицерское собрание" драгунського [Ізюмського] полку само просило мене, щоб і для їхньої бібліотеки виписати теж українських книжок на їхні кошти, і я те зробила"[13]. Внесли свій вклад та кошти військові і у відновлення та розвиток Луцького Хрестовоздвиженського братства. Започаткували своє членство у братстві офіцери Кексгольмського полку, зокрема, його командир Всеволод Панютін відомий як покровитель і голова братства, староста Свято-Троїцького собору.

Членами братства були офіцери і священики міського гарнізону (Авінов Ф.А., Гомолицький В.Ф., Плаксін В.В., Стародубцев П.І. та інші[14]), з Охотського полку – полковник А.Ф.Фабріціус і його дружина, капітан А.С.Макаров, священик Костянтин Максимович[15].

Зацікавлення духовним життям не оминуло і нижчих чинів Охотського полку. Зокрема, яскравий приклад цьому – перебування у лавах полку 1901 р. відомого українського книгознавця і історика української культури, тоді опального студента, Сергія Маслова[16]. Свідчить про сказане і одне з останніх придбань Волинського краєзнавчого музею – Псалтир, надрукований у Почаївській лаврі 1897 р. На його форзаці, титульному аркуші зберіглися маргіналії, написані олівцем російською мовою. Далі подається текст із збереженням специфіки оригіналу: 1) "Сія Псалтир// куплена у почаевской Лавре// 1904 г. М. Сентября 26 дня и запла...// 80 к и принадлежит Парфену Лучке"; 2) "Адрес пропуска// №11 в Действующую Армію// 43-й Охотскій полк пехотный// 12 роту 3-й взвод получил// Порфірію Сылюку// Сія Псалтир куплена у Почаевской Лавры 1904 года М. Сентября// 26 дня и заплачена 80 копеек// а принадлежит Парфену Лучке". Цей запис засвідчує, по-перше, перебування у Луцьку під час російсько-японської війни Охотського полку, а, по-друге, те, що до його складу входили представники з Волині, про що

засвідчує прізвище власника книги (Силюк), поширене у Ковельському повіті Волинської губернії.

Як пам'ять про перебування Охотського полку у нашому місті зберіглася табличка на стіні Феодосійської церкви: "Старший врачъ // 43 пѣх. Охотскаго полка // Константинъ Николаевичъ // Василевскій // род. марта 9 дня 1862 г. умеръ 27 іюня 1906 года // Со святыми упокой Христе // душу раба твоего".

* Попередній варіант статті під такою ж назвою опублікований в: Минуле і сучасне Волині та Полісся: Ковель і ковельчани в історії України та Волині. – Луцьк, 2003. – Ч.1. – С.322-323.

[1] Про Ізюмський полк див.: Ваховський В. З історії 11-го гусарського Ізюмського полку // Минуле і сучасне Волині: Олександр Цинкаловський і край. Матеріали ІХ наукової історико-краєзнавчої міжнародної конференції 20-30 січня 1998 року.– Луцьк: Надтир'я, 1998.– С. 202-203; Златогорський О. Гусарські балади старого Луцька // Сім'я і дім.– 2001.– 20 вересня.

[2] Про Камчатський полк див.: П'ясецький В. Проспект Волі. На чолі розбудови нового кварталу // Віче.– 1999.– 11 листопада.

[3] Обзоръ Волинской губерні за 1904 годъ.– Житомиръ, 1905.– С.35.

[4] ДАВО, ф.3, оп.1, спр.873, арк.172; спр.442, арк.161.

[5] ДАВО, ф.3, оп.1, спр.442, 873, 878, 985, 1144.

[6] ДАВО, ф.3, оп.1, спр.442, арк. 13, 27, 33, 42, 77, 162.

[7] ДАВО, ф.3, оп.1, спр.873, арк.1, 10, 15, 66, 82, 172, 170; спр.443, арк.49-52.

[8] ДАВО, ф.3, оп.1, спр.873, арк. 172, 12-14.

[9] ДАВО, ф.3, оп.1, спр.873, арк.2, 78; спр.442, арк.38.

[10] ДАВО, ф.3, оп.1, спр.442, арк.38.

[11] Куприн А.И. Избранное.– М.: Правда, 1988.– С.121-319.

[12] Чехов А. Сочинения. Том 6.– М.: Наука, 1985.– С.406-423.

[13] Пчілка О. З "Автобіографії" // Спогади про Лесю Українку.– К.: Дніпро, 1971.– С.83.

[14] Отчет о дѣятельности Луцкаго Православнаго Крестовоздвиженскаго Братства за 1889-90 братскій годъ // Волинскія епархіальныя вѣдомости.– 1891.–№7.

[15] Пом'яник. Волинське крайове братство святого апостола Андрія Первозванного (Луцьке Хрестовоздвиженське). Від року божого 1618 і далі.– Луцьк, 2000.– С.44, 49.

[16] Матяш І. Маслов С.І. // Українські архівісти. Біобібліографічний довідник. Вип.1. (XIXст.–1930-ті рр.).– К., 1999.– С.214.